

Амінокислоти. Склад, будова, номенклатура

Амінокислоти — органічні сполуки, до складу молекул яких входять аміногрупи $-NH_2$ й карбоксильні групи $-COOH$.

Будову найпростішої амінокислоти розглядають як похідну етанової кислоти, у молекулі якої один атом Гідрогену заміщений на аміногрупу (рис. 48).

Рис. 48. Масштабна модель молекули аміноетанової кислоти

Молекула аміноетанової кислоти містить у своєму складі одну аміногрупу й одну карбоксильну. Практично ця речовина проявляє амфотерні властивості: основні, що є характерними для аміногрупи, та кислотні, властиві карбоксильній групі. Однак за складом молекули амінокислот дуже різні, вони можуть містити різну кількість аміногруп і карбоксильних груп. Крім того, у деяких амінокислот наявні гідроксильні $-OH$, сульфідні $-S-$, фенільні C_6H_5- групи. Зрозуміло, що зі зміною складу змінюється будова, а відтак, і властивості цих сполук.

Український хімік і біохімік І. Горбачевський уперше висловив думку про те, що до складу білкових молекул входять амінокислоти. Згодом (1902 р.) німецький хімік-органік і біохімік Е. Г. Фішер, який досліджував білки та продукти їхнього розщеплення, установив, що до складу білків входять залишки молекул α -амінокислот. Це амінокислоти, у молекулах яких аміногрупа розміщена біля першого від карбоксильної групи атома Карбону. Загальну формулу α -амінокислот зображено на рис. 49.

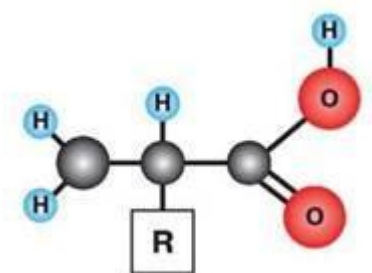

Рис. 49. Модель загальної формули молекул α -амінокислот

Структурні формули, що відображають склад молекул і розміщення характеристичних (функціональних) груп деяких амінокислот, а також їхні систематичні й тривіальні назви наведено в табл. 14.

Таблиця 14

Назви амінокислот за систематичною та тривіальною номенклатурами

Структурна формула	Назва кислоти	
	систематична	тривіальна (раціональна)
$\text{H}_2\text{N}-\text{CH}_2-\text{COOH}$	аміноетанова	гліцин
$\begin{array}{c} \text{H}_3\text{C}-\text{CH}-\text{COOH} \\ \\ \text{NH}_2 \end{array}$	2-амінопропанова	аланін (α -амінопропанова)
$\text{H}_2\text{N}-\text{CH}_2-\text{CH}_2-\text{COOH}$	3-амінопропанова	β -амінопропанова
$\begin{array}{c} \text{HO}-\text{CH}_2-\text{CH}-\text{COOH} \\ \\ \text{NH}_2 \end{array}$	2-аміно-3-гідроксипропанова	серин (α -аміно- β -гідроксипропанова)
$\begin{array}{c} \text{H}_3\text{C}-\text{CH}-\text{CH}_2-\text{CH}-\text{COOH} \\ \qquad \qquad \\ \text{CH}_3 \qquad \qquad \text{NH}_2 \end{array}$	2-аміно-4-метилпентанова	лейцин (α -аміноізогексанова)
$\begin{array}{c} \text{H}_3\text{C}-\text{CH}-\text{CH}-\text{COOH} \\ \qquad \\ \text{CH}_3 \text{ NH}_2 \end{array}$	2-аміно-3-метилбутанова	валін (α -аміноізовалеріанова)
$\begin{array}{c} \text{HS}-\text{CH}_2-\text{CH}-\text{COOH} \\ \\ \text{NH}_2 \end{array}$	2-аміно-3-сульфанілпропанова	цистеїн

Кулестержневі моделі деяких амінокислот зображено на рис. 50.

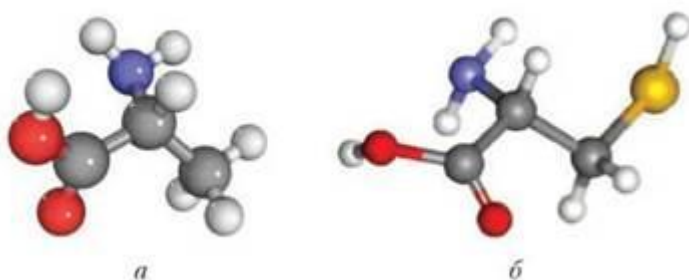

Рис. 50. Кулестержневі моделі: а — 2-амінопропанової кислоти (аланін); б — 2-аміно-3-гідроксипропанової кислоти (серин)

Номенклатура амінокислот. За систематичною номенклатурою назви амінокислот утворюють за таким алгоритмом:

аміно + алкан + *ова* + кислота → **аміноалканова** кислота.

Наприклад, $\text{H}_2\text{N}-\text{CH}_2-\text{CH}_2-\text{CH}_2-\text{COOH}$ — це 4-амінобутанова кислота.

Для складання назв ізомерів: 1) нумеруємо найдовший карбоновий ланцюг, починаючи з атома Карбону в карбоксильній групі; 2) перед назвою позначаємо цифрою положення аміногрупи та інших замісників в алфавітному порядку; 3) додаємо назву кислоти із суфіксом -ова та слово кислота. Наприклад:

